

DBJ-1901100102030700 Seat No. _____

M. A. (Sem. III) (WEF-2019) Examination

June - 2022

Sanskrit

(Unseen, Essay and Meghdvta)

(New Course)

Time : $2\frac{1}{2}$ Hours]

[Total Marks : 70

સૂચના / Instructions :

- (૧) કોઈપણ પાંચ પ્રશ્નોના ઉત્તર આપો.
- (1) Answer any five questions.
- (૨) બધા જ પ્રશ્નોના ગુણ સરખા છે.
- (2) All questions carry equal marks.

૧ નીચેનામાંથી કોઈ પણ એક પર સંસ્કૃતમાં નિબંધ લખો : ૧૪

1 Write an essay in Sanskrit on any One of the following : 14

- (૧) વિદ્યાધનં સર્વધનં પ્રધાનમ્ ।
- (૨) વર્ષાવર્ણનમ્ ।

૨ નીચેનામાંથી કોઈ પણ એક પર સંસ્કૃતમાં નિબંધ લખો : ૧૪

2 Write an essay in Sanskrit on any One of the following : 14

- (૧) પ્રિયનાટ્યકારઃ ।
- (૨) સૌરાષ્ટ્ર વિશ્વવિદ્યાલયઃ ।

૩ સંસ્કૃતમાં અનુવાદ કરો : ૧૪

3 Translate into Sanskrit of the following : 14

પિતા કુટુંબપ્રેમી, સત્યપ્રિય, શૂરા, ઉદાર પણ કોપી હતા. માતા સાધ્વી સ્ત્રી હતી એવી મારા ઉપર છાપ રહેલી છે. બહુ ભાવિક હતી. પૂજાપાઠ વિના કદી ન જમે. માતાપિતાને ત્યાં હું સંવત ૧૯૨૫ના ભાદરવા વદ ૧૨ને દિવસે, એટલે સન ૧૮૬૯ના ઓક્ટોબરની બીજી તારીખે, પોરબંદર અથવા સુદામાપુરીમાં જન્મ પામ્યો. પોરબંદરથી પિતાશ્રી રાજકોટ ગયા ત્યારે મારી ઉંમર સાતેક વર્ષની હશે. રાજકોટની ગામઠી શાળામાં મને મૂકવામાં આવ્યો. હું અતિશય શરમાળ છોકરો હતો. પિતાશ્રીએ ખરીદેલું એક પુસ્તક મારી નજરે ચડ્યું. એ 'શ્રવણપિતૃભક્તિ નાટક'. આ વાંચવાનું મને મન થયું. તે હું અતિશય રસપૂર્વક વાંચી ગયો. તેર વર્ષની ઉંમરે મારા વિવાહ

થયા એની નોંધ લેતાં અકળામણ થાય છે. કસ્તૂરબાઈ નિરક્ષર હતી. ૧૮ વર્ષની ઉંમરે તો હું વિલાયત ગયો. સંસ્કૃતે મને ભૂમિતિ કરતાં વધારે મુશ્કેલી પાડી. સંસ્કૃતમાં તો મારી દૃષ્ટિએ બધું ગોખવાનું જ રહ્યું. આ વિષય પણ ચોથા ધોરણથી શરૂ થયેલો. સંસ્કૃતશિક્ષક બહુ સખત હતા. વિદ્યાર્થીઓને ઘણું શીખવવાનો લોભ રાખતા. સંસ્કૃત શિક્ષકે મને બોલાવ્યો. ‘તું કોનો દીકરો છે એ તો સમજ. તારા ધર્મની ભાષા તું નહીં શીખે ? તને જે મુશ્કેલી હોય તે મને બતાવ.’

૪ સંસ્કૃતમાં અનુવાદ કરો : ૧૪

4 Translate into Sanskrit of the following : 14

મારે આત્મકથા ક્યાં લખવી છે ? મારે તો આત્મકથાને બહાને સત્યના મેં જે અનેક પ્રયોગો કરેલા છે તેની કથા લખવી છે. તેમાં મારું જીવન ઓતપ્રોત હોવાથી કથા એક જીવનવૃત્તાંત જેવી થઈ જશે એ ખરું છે. આ માર્ગ જોકે ખાંડાની ધારે ચાલવા જેવો છે છતાં મને સહેલામાં સહેલો લાગ્યો છે. એ માર્ગે જતાં મારી ભયંકર ભૂલો પણ મને નજીવી જેવી લાગી છે. કારણ કે ભૂલો કરતાં છતાં હું બચી ગયો છું, અને મારી સમજણ પ્રમાણે આગળ વધ્યો છું. દૂર દૂરથી વિશુદ્ધ સત્યની - ઈશ્વરની - ઝાંખી પણ કરી રહ્યો છું. સત્ય જ છે, એ સિવાય બીજું કંઈ જ આ જગતમાં નથી, એવો મારો વિશ્વાસ દિનપ્રતિદિન વધતો જાય છે.

જે પ્રકરણો હું લખવાનો છું તેમાં જો વાંચનારને અભિમાનનો ભાસ આવે તો તેણે અવશ્ય સમજવું કે મારી શોધમાં ખામી છે. અને મારી ઝાંખીઓ તે ઝાંઝવાનાં નીર સમાન છે. ભલે મારા જેવા અનેકોનો ક્ષય થાઓ, પણ સત્યનો જય થાઓ. અલ્પાત્માને માપવાને સારું સત્યનો ગજ કદી ટૂંકો ન બનો.

૫ નીચેના પેરેગ્રાફનો ગુજરાતીમાં અનુવાદ કરો : ૧૪

5 Translate into Gujarati of the following : 14

अथ प्रीतिविस्फारितेन चक्षुषा पिबतः कन्दर्पकेतोर्जहार चेतनां मूर्च्छावेगः । तमपि पश्यन्ती वासवदत्ता मुमूर्च्छ । अथ मकरन्दसखीजनप्रयत्नलब्धसंज्ञौ तौ एकासनमलञ्चक्रतुः । ततो वासवदत्तायाः प्राणेभ्योऽपि गरीयसी सर्वविस्त्रम्भपात्रं कलावतो नाम कन्दर्पकेतुमुवाच । आर्यपुत्र नायंविस्त्रम्भकथानामवसरः । अतो लघुतरमेवाभिधीयते । त्वत्कृते यानया वेदनानुभूता सा यदि नभः पत्रायते सागरो मेलानन्दायते ब्रह्मा लिपिकरायते भुजगपतिर्वाक्रकथकः तदा किमपि कथमप्येकैकैर्युगसहस्रैरभिलिख्यते कथ्यते वा । त्वया च राज्यमुज्झितम् । किं बहुनात्मा सङ्कटे समारोपितः । एषास्मत्स्वामिदुहिता प्रभातायां रजन्यां पित्रा यौवनातिक्रमदोषशङ्किना भयेन विद्याधरचक्रवर्तिनो विजयकेतोः पुत्राय पुष्पकेतवे पाणिग्रहणाय दातव्या । अनयाप्यालोचितमद्य यदि तं जनमादाय नागच्छति तमालिका तदावश्येव मया हुतवहे शयितव्यमिति । तदस्याः सुकृतवरोन महाभागः इमां भूमिमनुप्राप्तः । तदत्र यत्संप्रतम् । तत्र भवानेव प्रमाणमित्युक्त्वा विरराम ।

- ६ नीयेना पेरेआइनो गुजरातीभां अनुवाद करो : १४
- 6 Translate into Gujarati of the following : 14
- महाकविर्बाण स्वीयाप्रतिम-प्रभया सर्वान् कविवरान् अतिशेते । गद्यक्षेत्रे कविवरस्यास्य प्रतिभा सर्वातिशायिनी वर्तते इति विदन्त्येव विज्ञाः । अन्यकविखि महाकवेरस्य जीवनवृत्तं तिरोहितं नास्ति । यतश्च अनेन महाकविना स्वयमेव स्वग्रन्थेषु बहुधा वर्णितं स्वजीवनवृत्तम् । वात्स्यायन वंशावतसेन कुवेरेति ख्यातपूर्वजे भर्गुशिष्येण चित्रभानुतनयेन बाणेन श्रीहर्षवर्द्धनकाले स्वजनुषा पावितेयं भारतभूः । बाल्यकाले मातृ-पितृवियोगे स्वच्छन्दं विहस्ता देशाटनं कुर्वतानेन यो ज्ञानराशिः समार्जिता, स एव कवित्वपीयूषपावितेऽस्य हृदये पल्लवितः पुष्पिश्च कादम्बरी-हर्षचरितादिरूपेण फलितः । हर्षचरितं सर्वप्रथमा बाणकृतिरिति तद् रचना शैथिल्यैव सुस्पष्टं प्रतिभासते । दैवदुर्विपाकाद् अस्य कविशिरोमणेः गद्यग्रन्थद्वयमपि पूर्णतां नागात् । महाकवि-बाणेन स्ववर्णन-वैशिष्ट्येन साहित्य-संसारस्य न कोऽपि भागः खिलीकृतो यत्र कस्याप्यन्यस्य शेमुषी संसरणं भवेत् । अत एव 'बाणोच्छिष्टं जगत्सर्वम्' इति प्रसिद्धैव लोकोक्तिः ।
- ७ नीयेनानो गुजरातीभां अनुवाद करो : १४
- 7 Translate into Gujarati of the following : 14
- (१) खिन्नोऽसि मुञ्च शैलं बिभृमो वयमिति वदत्सु शिथिलभुजः ।
भरभुग्नविततबाहुषु गोपेषु हसन् हरिर्जयति ॥
- (२) कठिनतरदामवेष्टनलेखासन्देहदायिनो यस्य ।
राजन्ति वलिविभङ्गाः स पातु दामोदरो भवतः ॥
- (३) स जयति हिमकरलेखा चकास्ति यस्योमयात्सुकान्निहिता ।
नयनप्रदीपकञ्जलजिधृक्षया शिरसि रजतशुक्तिखि ॥
- (४) भवति सुभगत्वमधिकं विस्तारितपरगुणस्य सुजनस्य ।
वहति विकासितकुमुदो द्विगुणरुचि हिमकरोद्यातेः ॥
- ८ नीयेनानो गुजरातीभां अनुवाद करो : १४
- 8 Translate into Gujarati of the following : 14
- (१) दारिद्र्यात् पुरुषस्य बान्धवजनो वाक्ये न सन्तिष्ठते
सत्त्वं हास्यमुपैति शीलशशिनः कान्तिः परिम्लायते ।
निर्वेरा विमुखीभवन्ति सुहृदः स्फीता भवन्त्यापदः
पापं कर्म च यत् परैरपि कृतं तत्तस्य सम्भाव्यते ॥
- (२) तस्यास्तित्कैर्वनगजमदैर्वासितं वान्तवृष्टि-
जम्बूकुञ्जप्रतिहतरयं तोयमादायगच्छेः ।
अन्तः सारं घन तुलयितुं नानिलः शक्ष्यति त्वां
रिक्तः सर्वो भवति हि लघुः पूर्णता गौरवाय ॥

- ૯ નીચેના બે મલ્લિનાથ ટીકા અનુસાર સંસ્કૃતમાં સમજાવો : ૧૪
- 9 Write commentaries according to Mallinath in Sanskrit 14
two of the following :
- (૧) ધૂમજ્યોતિઃ સલિલમરુતાં સન્નિપાતઃ ક્વ મેઘઃ
સંદેશાર્થાઃ ક્વ પટુકરણૈઃ પ્રાણિભિઃ પ્રાપ્તનીયા ।
ઇત્યૌત્સુક્યાદપરિગણયન્ગુહ્યકસ્તં યયાચે
કામાર્તા હિ પ્રકૃતિકૃપણાશ્ચેતનાચેતનેષુ ॥
- (૨) મન્દં મન્દં નુદતિ પવનશ્ચાનુકૂલો યથા ત્વાં
વામશ્ચાયં નુદતિ મધુરં ચાતકસ્તે સગન્ધઃ ।
ગર્ભાધાનક્ષણપરિચયાન્નૂનમાબદ્ધમાલાઃ
સેવિષ્યન્તે નયનસુભગં યે ભવન્તં બલાકાઃ ॥
- ૧૦ નીચેના બે મલ્લિનાથ ટીકા અનુસાર સંસ્કૃતમાં સમજાવો : ૧૪
- 10 Write commentaries according to Mallinath in Sanskrit 14
two of the following :
- (૧) તાં ચાવશ્યં દિવસગણનાતત્પરામેકપત્ની
મવ્યાપન્નામવિહિતગતિર્દક્ષ્યસિ ભ્રાતૃજાયામ્ ।
આશાબન્ધઃ કુસુમસદૃશં પ્રાયશો હ્યજ્ઞનાનાં
સઘઃ પાતિ પ્રણયિ હૃદયં વિપ્રયોગે રુણદ્વિ ॥
- (૨) ત્વામારૂઢં પવનપદવીમુદગૃહિતાલકાન્તાઃ
પ્રેક્ષિષ્યન્તે પથિકવનિતાઃ પ્રત્યયાદાશ્વસન્તઃ ।
કઃ સંનદ્ધે વિરહવિધુરાં ત્વષ્યુપેક્ષેત જાયાં
ન સ્યાદન્યોઽપ્યહમિવ જનો યઃ પરાધીનવૃત્તિઃ ॥